

הוצאה בשבת

מלאכת הוצאה תופס מקום גדול בש"ס: עשרת הדפים הראשונים במסכת שבת מוקדשים למלאכה זאת, וכך גם פרק 'במה אשה יוצאה' פרק 'במה בהמה' ופרק 'הזורק', וזאת בנוסף למסכת עירובין שחציה מוקדש גם הוא לאיסור זה. פעמים שמרוב עיסוק בפרטי המלאכה איננו שמים לב למהותה של המלאכה. בשיעור זה ננסה לעמוד על שורש המלאכה, ולהבין את עניינה.

ההוצאה – מלאכה גרועה

מדין תורה ישנם שתי רשויות עיקריות: רשות היחיד ורשות הרבים. רה"י היא מקום סגור המוקף מחיצות, ורה"ר הוא מקום פתוח המיועד להילוך הרבים¹. התורה אוסרת להעביר חפץ מרה"י לרה"ר, ולהיפך.

איזו היא רשות היחיד? חריץ (=מקום עמוק) שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה - זו היא רשות היחיד גמורה.

ואיזו היא רשות הרבים? סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין - זו היא רשות הרבים גמורה (רש"י: 'סרטיא' - מסילה שהולכין בה מעיר לעיר. 'פלטיא' - רחבה של עיר, ששם מתקבצין לסחורה. 'ומבואות' - של עיר, רחבים שש עשרה אמה),

אין מוציאים מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו (שבת ו, ע"א). בנוסף אוסרת התורה לטלטל חפץ ד' אמות. איסור זה קיים רק ברה"ר. לעומתה רשות היחיד נחשבת כולה כמקום אחד, ולכן אין בעיה לטלטל בתוכה את החפץ מצד לצד.

בפרק על ברירת כלים ראינו שמלאכות שבת הם מלאכות חשובות שיש בהם יצירה. לכן הקלו במלאכת כורר, משום שהיא יוצרת רק מציאות קלה שאותה ניתן להחזיר בקלות לקדמותה. מעתה עלינו להבין: איזה יצירה יש במלאכת הוצאה? איזו משמעות חשובה יש להזזת חפץ ממקום למקום?!

בעלי התוספות (שבת ב, ע"א) אכן קוראים למלאכת הוצאה 'מלאכה גרועה'. תוס' (שבת צו, ע"ב) מסבירים שמשום כך חזרה התורה כמה פעמים על איסור זה, כדי להדגיש שהדבר נאסר אע"פ שאין כאן יצירה חשובה. אלא שעדיין התמיהה קיימת: מדוע בכלל הדבר נאסר?!

המשנה במס' שבת (פרק ז, משנה ב) מפרטת את ל"ט המלאכות שנאסרו בשבת, ומלאכת הוצאה נזכרת אחרונה. הדבר הגיוני לפי מה שהסברנו, שהרי מדובר ב'מלאכה גרועה'. אלא שבאופן מוזר מסכת שבת נפתחת דווקא באיסור זה, וכפי שראינו מלאכה זאת גם תופסת כמה וכמה פרקים בש"ס. ושוב אנו תמהים: כיצד ייתכן שאיסור קל שכזה יתפוס מקום נרחב כ"כ?!

מהות מלאכת הוצאה

ננסה להסביר את הדבר על דרך הפשט:

מקומו של חפץ נראה לנו במבט ראשון כדבר זניח, אולם באמת המיקום הוא דבר משמעותי ביותר. כשחפץ אינו במקומו ולא ניתן להשתמש בו - הרי הוא כאילו אינו קיים. מליונר שברשותו חנויות רבות ימות בכל זאת מרעב אם מטוסו יתרסק במדבר, כשכל כספו ומאכליו נמצאים הרחק ממנו. אין כל משמעות לכך ששישיבה רכשה ספר, אם הוא לא הוחזר למקומו ולא ניתן לעיין בו

¹ חכמים הגדירו בנוסף לכך את דינם של המקומות שאינם כלולים בהגדרות הללו - מקומות שאינם סגורים ומאידך גם אינם מיועדים להילוך הרבים, במאמר זה לא נעסוק במקומות אלו, ונתמקד רק ברה"ר וברה"י.

כשזקוקים לכך. חפץ מאבד את ערכו כשהוא איננו זמין ואינו במקום שאנו צריכים אותו. מעתה אנו מבינים כי העברה של חפץ ממקום למקום היא בעלת משמעות רבה, ומשום כך היא נאסרה בשבת קודש. אלא שעתה, אחר שהבנו כמה חשוב מקום החפץ, עלינו להבין למה בתוך רשות היחיד מותר להעביר את החפץ ממקום למקום? התשובה לכך טמונה בהבדל המהותי שבין רה"י לרה"ר: רה"ר היא המקום בו נמצאים כולם. שם מקום המסחר, העשייה, והיצירה – 'סרטיא ופליטיא'. ברשות הרבים האדם נפגש עם נסיונות החיים, ועם אנשים שונים ממנו. הוא משתנה בעקבות כך, מתקדם ומתחזק. אולם בשבת נצטוונו לא לעשות כל מלאכה – "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ועמיתך ובחמורך וגרך אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי" (שמות כ, י).

בשה"י התירה התורה לטלטל, משום שזהו מקומו של האדם בשבת. שם מצויים חפציו, ושם עליו לשבות, בין כותלי ביתו ומשפחתו. לעומת זאת ברה"ר הטלטול נאסר, שהרי אין זה מקומו של האדם, וכל שינוי שם יוצר מציאות חדשה שאינה ראויה לשבת. רה"ר היא מקום קר ומנוכר: כ"כ הרבה אנשים מסתובבים שם עד שאין היכרות וקירבה בין אדם לאדם. בשבת אנו מגבירים את החום והנתינה, אנו מתרכזים ברה"י שמחיצותיו יוצרים פרטיות ומביאים לקרבה בין בני הבית. השוני המהותי שבין רה"י לרה"ר גורם איסור להעביר חפץ מרשות אחת לחברתה: העברתו של חפץ מרה"י לרה"ר הופכת אותו מחפץ אישי לחפץ המשמש את הרבים, וכך גם להיפך. שינוי מיקומו של החפץ יוצר מציאות חדשה, ולכן דבר זה אינו מתאים לשבת. מסכת שבת נפתחת דווקא במלאכת הוצאה, משום שזו מלמדת אותנו על מהותה של השבת.

ההיבט הנוסף של רשות היחיד

כפי שהסברנו רה"י מבטאת את התרכזותו של האדם בין כותלי ביתו, עם משפחתו ובני ביתו. אמנם מהלכה נוספת בדיני הוצאה נוכל להעלות משמעות נוספת שקיימת לרה"י:

איזהו רשות היחיד? מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה... אויר רשות היחיד הוא רשות היחיד עד לרקיע... איזהו רשות הרבים? רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה... רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור (ש"ע או"ח סי' שמה)

בניגוד לרה"ר הרי שרה"י אינה נמשכת עד גובה עשרה טפחים, אלא היא נמשכת ועולה עד לרקיע. בשבת האדם נמצא בביתו עם המשפחה אך בנוסף גם מתעלה עד לרקיע ומתקרב לבורא העולם. השבת אינה רק מנוחה גשמית וחזיון המשפחתיות אלא היא גם 'שבת ליי' (שמות כ, י).

רה"י מוקפת מחיצות ובכך מבטאת את ההיבדלות מהמסחר והמנוחה הגשמית, את ערך המשפחה הנתינה והאכפתיות. כלפי השמים לעומת זאת אין לרה"י כל מחיצה, היא ממשיכה עד לשמים. בכך מתבטא הפן הנוסף של השבת: יום של קרבה לה', יום המוקדש לרוחניות ולתורה.

רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן: לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ולשתייה... רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא: לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה... כתוב אחד אומר 'שבת הוא ליי'. וכתוב אחד אומר 'עצרת ליי אלהיך' - הא כיצד? תן חלק לתלמוד תורה, וחלק לאכול ולשתות (ירושלמי שבת פרק טו, הלכה ג)².

² הוספת עורך: שני ההיבטים השונים של רשות היחיד משלימים זה את זה: 'שבת ליי' מביאה לחיזוק המשפחה והיחוד, שהרי אדם הקרוב לה' אינו משועבד עוד לתאוותיו. הוא דואג לזולת ולא רק לעצמו. הקשר הוא גם הפוך: חיזוק היחוד מביא לקרבה לה', שהרי אדם הרואה את האחדות שקיימת בעולם, את

הגדרתה של 'רשות הרבים'

לאחר שעסקנו במהותה של מלאכת הוצאה, נפנה לעסוק באחד מפרטי הלכותיה – הגדרתה של רה"ר.

לפי הגדרת הגמ' רשות הרבים היא מקום גדול, כמו 'סרטיא ופלטיא'. הגמ' מביאה (שבת צט, ע"א) שרוחב רה"ר צריך להיות 16 אמה (כ-8 מטרים) לפחות, כפי שהיה במדבר. לפי הגדרה זאת לא ניתן יהיה לטלטל כיום בערים, אא"כ העיר כולה תוקף בחומה או גדר בגובה עשרה טפחים. כמובן שקשה מאוד להקיף שכונות שלמות בגדר (רק ביישובים קטנים ישנה לפעמים גדר בטחונית המקיפה את כל היישוב), ולכן בפועל לא נוכל לטלטל חפצים בשבת מחוץ לבית.

אמנם שיטה מיוחדת מובאת בדברי רש"י. לדבריו ישנו תנאי נוסף שנצרך כדי שמקום יחשב רה"ר:

רשות הרבים - ...רחב שש עשרה אמה... שמצוין בה ששים ריבוא ואין בה חומה (רש"י עירובין ו, ע"א)

בגמ' אמנם לא נזכר שצריך ש-60,000 בני אדם (=שישים ריבוא) ילכו ברה"ר, אך מכיון שהגמ' למדה את דיני רה"ר ממה שהיה בזמן הקמת המשכן במדבר הרי שהיה פשוט לרש"י שיש גם צורך במספר בני אדם כפי שהיו בזמן יציאת מצרים.

לפי שיטת רש"י הרי שברוב הערים כיום, בהם אין ברחוב העיר שישים ריבוא בני אדם, ניתן יהיה לטלטל לאחר שעשו 'עירוב' של 'צורת הפתח'. עירוב זה אמנם אינו מועיל להתיר טלטול ברשות הרבים, אך לפי רש"י אין כאן רשות הרבים אלא רק איסור טלטול מדרבנן, ולכך מועיל העירוב.

הבית יוסף הביא כמה ראשונים שסברו כדעת רש"י:

והרא"ש בפרק קמא דעירובין כתב דברי רש"י בלא מחלוקת, משמע דהכי סבירא ליה... וכן דעת סמ"ג

וסמ"ק וספר התרומה וכן כתב הרוקח, וגם התוספות...

מנגד מביא הב"י ראשונים אחרים החולקים על רש"י, כשטענתם העיקרית היא שתנאי זה כלל לא נזכר בגמרא:

ואין כן דעת הרמב"ם... וכתב הרב המגיד שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל, וגם הוא ז"ל (=הרב המגיד)

הסכים על ידם וכתב שאין לזה רמז בגמרא ואינו עיקר. וכן כתב בהגהות מרדכי... וגם הר"ן כתב... דלא מחוורא האי סברא, שלא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברים שם ס' רבוא בכל יום, ואף על פי שרש"י מפרש כן בהרבה מקומות אם איתא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחד דוכתא. וכן הסכים הריב"ש...

דברי רש"י הם פלא מסיבה נוספת: הלא ברוב ככל הערים בעולם אין רחובות בהם עוברים 600,000 בני אדם ביום אחד. יוצא לפיכך שלפי רש"י כל הדפים המרובים בש"ס העוסקים בדיני רה"ר כלל אינם מעשיים. הייתכן?! האם מדובר בהלכות תיאורטיות בלבד?!

קושיות נוספות הועלו בראשונים ובאחרונים על שיטת רש"י, ואנו נביא רק את הקושיא החזקה אותה הביא המשנה ברורה (ביאור"ה שמה, ז):

הקשר הפנימי הקיים בין כל הנבראים, מתקרב בכך לשורש המאחד את הכל, לבורא העולם: 'הלא אב אחד לכולנו, הלא אל אחד בראנו - מדוע נבגוד איש באחיו?!' (מלאכי ב, י').

וגם דיודע שגזרו חז"ל לענין תקיעת שופר בשבת [וכן לענין קריאת המגילה] וביטלו עשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיביא אותו אצל חכם וילמדנו. ואי אמרת דהוא דוקא כשיש באותה העיר ס' רבוא - הוא דבר שאין מצוי כלל וכלל כי אם איזה עיר יחידה בעולם?!

חכמים ביטלו את מצוות התורה לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, משום שחששו שאדם יעביר את השופר ד' אמות ברה"ר. אך לפי רש"י כמעט ולא קיימת מציאות של רה"ר, ומדוע יש לבטל מצוה מן התורה בגלל מציאות שאינה קיימת?!

למרות הקושיות החזקות אין אנו מעלים בדעתנו לבטל בגללם את דעתם של 'ראשונים כמלאכים'. יש לנו ענווה כלפי גדולי עולם, שבדודאי ידעו את הקושיות ובכל זאת סברו כפי שסברו. לא מדובר רק ברש"י אלא כפי שראינו בעוד כמה וכמה ראשונים, ולדעת המגן אברהם והט"ז זוהי דעת רוב הראשונים.

הביאו"ה חולק אמנם על דברי המג"א והט"ז, והוא כותב שהם לא הביאו בחשבון דעות נוספות. אולם גם המשנה ברורה אינו דוחה את שיטת רש"י לחלוטין, ומשום כך הוא פוסק שאין למחות ביד המקילים:

אודות מה שכתבו המגן אברהם והט"ז דרוב פוסקים סבירא ליה כה"ש אומרים' (=כשיטת רש"י), הנה באמת כפי מה שהעתיק הבית יוסף בקיצור נמרץ את עקרי השיטות דימו הם שרק אלו הם החולקים בזה... אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה.

אכן מתחלה אחשב דעת המקילין בזה: ראשון לכולם הביא זה בשם בה"ג [ואינו בבה"ג שלפנינו], ורש"י בעירובין (דף ו' ודף נ"ט), וסמ"ג, וסמ"ק, וספר התרומה, ורבינו מאיר, ורוקח, ותוספות פרק במה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה], והרא"ש (פ"א דעירובין), והאור זרוע, והטור, ור' ירוחם. אכן לעומת זה יש הרבה שסוברין... שלא בעינין שישים רבוא, הלא המה הרמב"ם, והר"ת, והרמב"ן, והרשב"א, והריטב"א, והרב המגיד, והר"ן (בפרק במה אשה), והגהת מרדכי (במסכת שבת), והרשב"ם... וכן ר"א ממיץ בספר יראים שלו... והריב"ש והמאירי (פ"ו דשבת), כולם סבירא להו דלא בעינין שישים רבוא. ועיין בריטב"א (עירובין נט) כתב שם שרוב הגאונים סוברין כן...

מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה (=דעת הרמב"ם) אך במקום שיש עוד צד להקל יש לסמוך על הסברא אחרונה (=דעת רש"י), כן כתב ה'אליה רבה', עיי"ש. ומ"מ אין בנו כח למחות ביד המקילין, שהם סומכין על הפוסקים העומדים בשיטת בה"ג ורש"י הנ"ל. אבל כל ירא שמים בודאי יש להחמיר לעצמו... וכן כתבו הח"י אדם והבית מאיר...

ראוי אמנם להחמיר בדבר, אך המיקל כשיטת רש"י יש לו על מה שיסמוך.

פסיקת השו"ע:

האם גם השו"ע מתיר לנהוג כשיטת רש"י? נבדוק מהי פסיקתו בנידון:

איזהו רשות הרבים, רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה... ויש אומרים שכל שאין שישים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים (שו"ע, או"ח שמה, ז)

בדעה הראשונה הביא השו"ע ב'סתם' את דעת הרמב"ם המחמירה. אח"כ הביא בשם 'יש אומרים' את דעת רש"י. הרי שלפי השו"ע יש להחמיר בדבר, שהרי כלל נקוט בדינו 'סתם ויש אומרים' – הלכה כסתם'.

כיצד א"כ רבים מקילים לטלטל בשבת במקום שיש עירוב?

המגן אברהם כתב שבמקום אחר פסק השו"ע כשיטת רש"י:

כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים - אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת... ויש אומרים שהכל מותר לצאת בו בחצר, אפילו אינה מעורבת.

והאידינא נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין.

ויש שאמרו דמדינא אסורות, אלא שכיון שלא ישמעו 'מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות'.

ויש שלימדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן ע"פ סברא אחרונה שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת, והשתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת, ומותר (שו"ע, או"ח שג, יח)

אולם האחרונים דחו את הראיה, שהרי כשכתב השו"ע "והשתא דלית לן רשות הרבים" לא התכוון שכך דעתו, אלא זהו המשך דעתם של אלו המלמדים זכות על מנהג הנשים, דעה שהשו"ע לא סבר כמותה:

עיין במשנה ברורה מה שכתבתי דמדעת המחבר (בסימן שמה) משמע דלא סבירא ליה כן (=כדעת רש"י), והיינו מדכתב דעה זו רק בשם 'יש אומרים'.

והנה המג"א כתב דמסימן ש"ג בסעיף י"ח שם משמע בהמחבר דסבירא ליה כן להלכה. וכבר דחו דבר זה כמה וכמה אחרונים, דהביא שם רק דעת המלמדים זכות. ואדרבה יש ראייה מכמה מקומות בשו"ע דדעתו לפסוק דיש רשות הרבים מן התורה אפילו בפחות מששים רבוא, והוא בסימן רנ"ב... וכן בסימן ש"ה... וכן בסימן שצ"ב...

וכ"כ העולת שבת בשם כנסת הגדולה, וכן באליה רבה ובתוספת שבת, דמדכתב המחבר דעה ראשונה בסתמא - משמע דדעתו כן (ביאו"ה שם)

נותרנו א"כ בתמיהתנו: על מה מסתמכים המקילים לטלטל היום ברחובות הערים?

נראה שלדבר יש מקור בדברי השו"ע עצמו. אם השו"ע אכן דוחה מההלכה את שיטת רש"י היה עליו להימנע כליל מלהזכירו. העובדה שהשו"ע הביא את שיטת רש"י, מלמדת שיש לה מקום בהלכה. אמנם היא אינה הדעה העיקרית, ולכן היא מובאת רק כ'יש אומרים', אך היא אינה נדחית לחלוטין³.

ניתן אולי להוסיף שהקב"ה דאג לכך ששיטת רש"י תופיע בהלכה. קשה מאוד להחמיר ולהימנע מטלטול ברה"ר, ועל ידי שיטת רש"י יש מקום להקל בדבר. באמת כבר נהגו להקל בענין זה בקהילות רבות, ואצל גדולים וטובים, ושיטת רש"י היא סמך גדול למנהגם.

הרב מאזוז (בהערות 'איש מצליח' על המשנ"ב), כמו גם ת"ח חשובים נוספים בדורנו, כתבו שהמנהג להקל נסמך לא רק על דברי רש"י אלא גם על צירוף של טעמים נוספים, ובין היתר על כך שהרחובות בימינו מוקפים מכמה עברים בבנינים שיוצרים מחיצות ומפקיעים מהם שם של רשות הרבים (ערוה"ש או"ח שמה, יט-כב, ועוד פוסקים). הרוצה להחמיר, קדוש יאמר לו, כפי שראינו שהביא המשנה ברורה, אולם כדאי שיתנה שהוא מקבל את החומרא 'בלי נדר', שהרי אבא לתינוקות קטנים יתקשה מאוד להחמיר בכך.

הסבר שיטת רש"י:

³ יש מהאחרונים שאמנם סוברים שכאשר השו"ע מביא 'סתם ויש אומרים' אזי ה'יש אומרים' נדחה לחלוטין. אולם נראה יותר כדעת החולקים שלשיטתם השו"ע הזכיר את ה'יש אומרים' משום שההלכה אינה מוכרעת באופן מוחלט (כדעה הראשונה סברו: שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' צז; יבי"א ח"ו יו"ד סי' ה'; 'עין יצחק' לרב יצחק יוסף ח"ג עמ' שפ ואילך באורך; ועוד. כדעה השנייה סברו: הב"ח, הביאו בש"ך יו"ד סי' רמב בהנהגות איסור והיתר; פ"ח יו"ד, סי' ט, סק"ב; בא"ח ש"ב, משפטים, אות יח; אור לציון מבוא לחלק ב עמ' ט; ועוד).

מכיון שראינו שלשיטת רש"י יש מקום גדול בהלכה, חשוב להבין כיצד ניתן לתרץ את הקושיות על דבריו. הקושיא הראשונה היתה שתנאי זה – הליכת שישים ריבוא – לא נזכר בגמרא. ניתן לתרץ שזה היה 'פשיטא' שבמדבר היו שישים ריבוא, וגם יש לומר שרש"י הסתמך על מסורת קדומה שאינה כתובה בגמרא. הקושיא השנייה על רש"י היתה שדפים רבים בש"ס הופכים לתיאורטיים בלבד לפי שיטתו. קושיא זאת אינה קשה כ"כ, שהרי מצאנו דוגמאות נוספות לכך:

'בן סורר ומורה - לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב? דרוש וקבל שכר...'

עיר הנידחת - לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה? דרוש וקבל שכר' (סנהדרין עא, ע"א).

אלו הלכות תיאורטיות שמהם אנו למדים עקרונות חשובים ומעשיים – 'דרוש וקבל שכר'.

אלא שעתה עלינו להסביר את הקושיא השלישית שהבאנו, שהיא קושיא חזקה ביותר: כיצד ייתכן שחז"ל ביטלו את תקיעת השופר בראש השנה שחל בשבת בגלל החשש שמא יעבירו את השופר ברה"ר, והרי לפי רש"י כמעט ואין מציאות של רה"ר?! כדי לתרץ את השאלה הזאת עלינו להעמיק ולהבין מהי מהות השבת.

הימים הטובים – פסח שבועות סוכות וכדומה - נתקנו כדי שנזכור אירועים שהתרחשו לנו. אנו נזכרים כיצד ה' הוציא אותנו ממצרים, כיצד הוא נתן לנו את התורה והגן עלינו במדבר. זכרון זה נעשה על ידי מעשים שנצטוונו לעשות: לאכול מצה ולשבת בסוכה, לתקוע בשופר וליטול לולב. לעומת זאת בשבת ישנה אורח שונה: אנו נמנעים ממלאכה, ולא מצווים בפעולות יוצאות דופן. אנו פאסיביים ולא אקטיביים.

השבת היא יום בו מתבטא הקשר העמוק שבין ישראל להש"ת. קשר פנימי שאינו זקוק להחצנה ולמעשים, כמו קשר בין הבעל לרעייתו – אהבה שאינה תלויה בדבר, אהבה ללא תנאים. השבת היא קבועה מאז בריאת העולם, קידוש החודש אינו משפיע על הזמן בו השבת תחול (פסחים קיז, ע"ב), משום שבשבת הפעולות שלנו אינן צריכות לבוא לידי ביטוי. שבת היא היום בו ה' אוהב אותנו כפי שאנו, ברית עולמית שאינה תלויה במאומה.

הגמרא (עירובין צו, ע"א) מביאה את דברי רבי עקיבא שבשבת איננו מניחים תפילין משום שהשבת היא 'אות... ביני וביניכם' (שמות לא, יג) ואין צורך בנוסף בתפילין שהם 'לאות על ירך' (שמות יג, ט). לכאורה הדברים אינם מובנים: מדוע שלא נניח תפילין ונוסיף עוד 'אות'? מה רע בכך?⁴ הכוונה בדבר היא כפי שביארנו: קדושת שבת באה מלמעלה, מה', ואילו התפילין הם קדושה שבאה מאיתנו, בעקבות פעולותינו. האם יש טעם להוסיף קדושה אנושית כשהכל מאיר בקדושה שמיימית ואינסופית?! שבת אינה זמן תפילין, אלא זמן לקדושה עליונה.⁵

מעתה נוכל גם להבין מדוע איננו תוקעים בשופר בשבת ומדוע איננו קוראים במגילה בשבת. שבת איננה זמן של פעולות האדם, ואין לערב בה מצוות השייכות לקדושת יום טוב. זהו החשש 'שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים': התקיעה בשופר בשבת תהפוך את השבת לרשות הרבים, ליום של עשייה ופעילות, ולכן אין ראוי לתקוע בשופר בשבת.

⁴ בשאגת אריה (מא) ובביאור הגר"א (על השו"ע או"ח שא ז) באמת כתבו שלפי טעמו של ר"ע אין איסור להניח תפילין בשבת אלא שאין חיוב להניחן.

⁵ אמנם גם ביום טוב אין מניחים תפילין. ימים טובים הם ימים ממוצעים בין ימי חול לשבת קודש: יש בהם קדושה מיוחדת שהיא שופעת מלמעלה ואינם כימי חול שבהם האחריות לקדש אותם היא לגמרי בידי אדם. לכן יש בימים הטובים מצוות מעשיות, כשופר מצה לולב וסוכה, ואין בהם תפילין שמהותם לקדש את החולין.